

KOMPLEX RENDSZEREK

KELLERMAYER MIKLÓS

KOMPLEX RENDSZEREK

“Az egész több, mint az részek összege.”

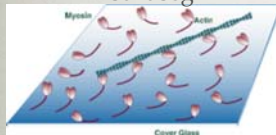
A fizikai és matematikai modellezés egy ága, amely azt vizsgálja, hogy a részek kapcsolata hogyan vezet *kollektív viselkedéshez*, és a rendszer hogyan alakít ki kölcsönhatásokat a környezetével.

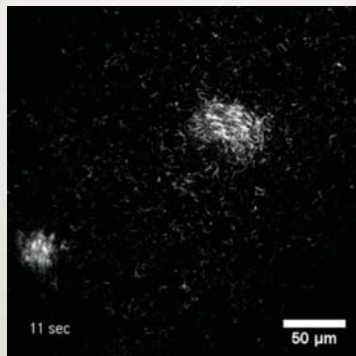
MOZGATOTT FILAMENTUMOK KOLLEKTÍV VISELKEDÉSE

Alacsony filamentum sűrűség

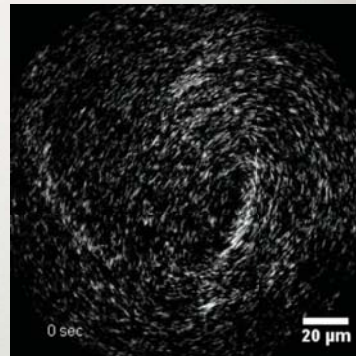
Nagyon nagy filamentum-sűrűségű környezet

In vitro aktomiozin motilitás

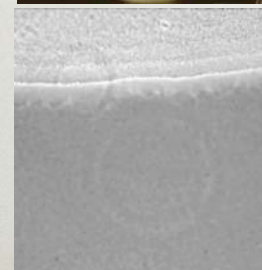

Csoportos mozgás

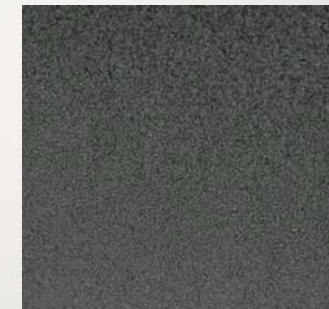

Örvénylő mozgás

BAKTÉRIUMOK KOLLEKTÍV VISELKEDÉSE

Rajzás (*Pseudomonas aeruginosa*)

Örvénylés (*Escherichia coli*)

“Quorum sensing”: quorum = határozatképesség

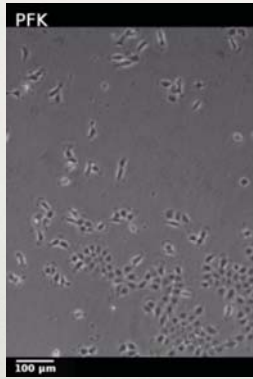
A populációsűrűséget szabályozó stimulus-válasz rendszer.

Jelátviteli molekulák (pl., oligopeptidek)

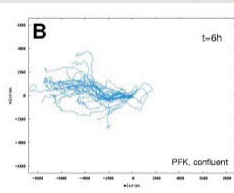
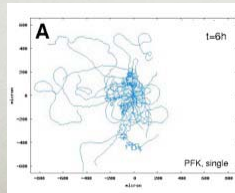
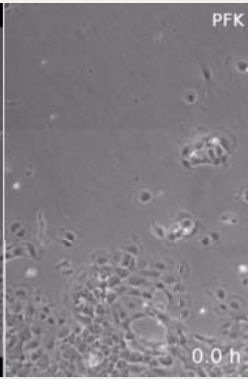
A quorum sensing döntéshozó folyamatként működik, ha az egyedek képesek: a) mérni a környezetben levő többi egyed számát, és b) egy standard válaszreakciót kivitelezni.

TENYÉSZTETT EUKARIÓTA SEJTEK KOLLEKTÍV VISELKEDÉSE

Hal keratinocita
alacsony denzitás

Hal keratinocita
magas denzitás

Egymásra
vetített sejt-
trajektóriák

ÁLLATCSOPORTOK KOLLEKTÍV VISELKEDÉSE

Halraj

Madárcsapat

EMBERTÖMEGEK KOLLEKTÍV VISELKEDÉSE

Táncolók rock koncerten ("mosh pit")

Mexikói hullám

KÖZÖS ALAPOK

- Önhajtott részecskék
- Korreláció (térben és időben)
- Kölcsönhatási folyamatok
- Döntési mechanizmus
- Válaszreakció

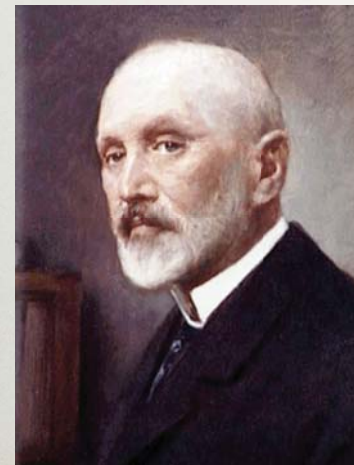

Robotok spontán
kialauló kollektív
mozgása

BIOFIZIKAI KUTATÁSOK AZ ORVOSTUDOMÁNYBAN

AZ EGYETEM FELADATA

“Tudományos az iskola, tudományos a tanítás ott, de csakis ott, ahol tudósok tanítanak. Hozzátehetem, hogy tudósnak nem a sokat tudót, hanem a tudomány *kutatóját* nevezem.”

Eötvös Loránd (1848-1919)

SUGÁRZÁSOK BIOLÓGIAI HATÁSAI

Dr. Rontó Györgyi

Dr. Bérces Attila

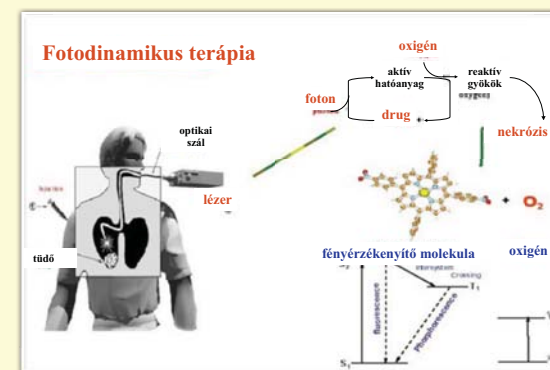

Fény a gyógyításban

Dr. Csik Gabriella

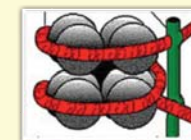
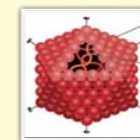
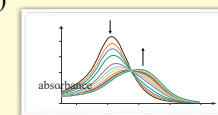
Fény által kiváltott kémiai reakciók terápiás felhasználása

Kérdések: mechanizmus (fotoreakciók támadáspontja)
hatékonyság (új vegyületek, célbajuttató rendszerek stb.)
felhasználás (mikroorganizmusok inaktiválása)

Módszerek: spektroszkópia, mikrobiológia, sejtbiológia

Modellrendszerek: DNS, DNS – fehérje komplex, modell membrán

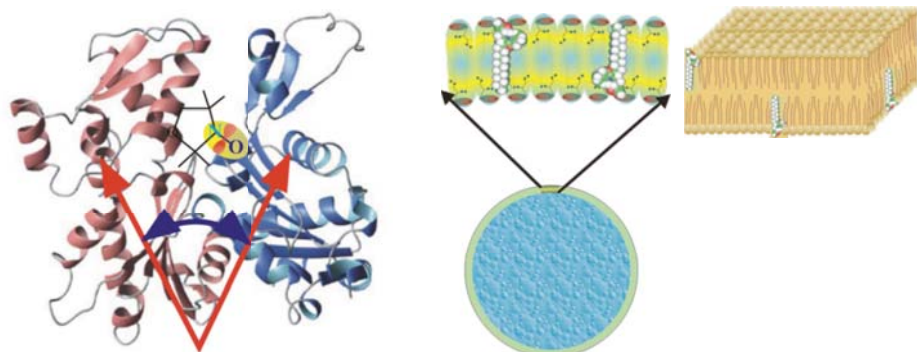

Dr. Gróf Pál

Molekuláris mozgások, kölcsönhatások vizsgálata ESR spektroszkópiával

Alapelv:

😊 a molekulákhoz kovalensen/nem-kovalensen kötött paramágneses monitorcsoport érzékenyen reagál a vizsgált molekulának, illetve környezetének változásaira.

konformációváltozás

✓ a szegmensek, a fehérje egészének rotációs diffúziójának meghatározása alapján

Liposzómák, biológiai membránok molekuláris kölcsönhatásainak vizsgálata — lipid-lipid, lipid-fehérje kölcsönhatás vizsgálata

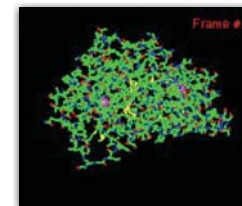
Konformációs dinamika lézerspektroszkópiával

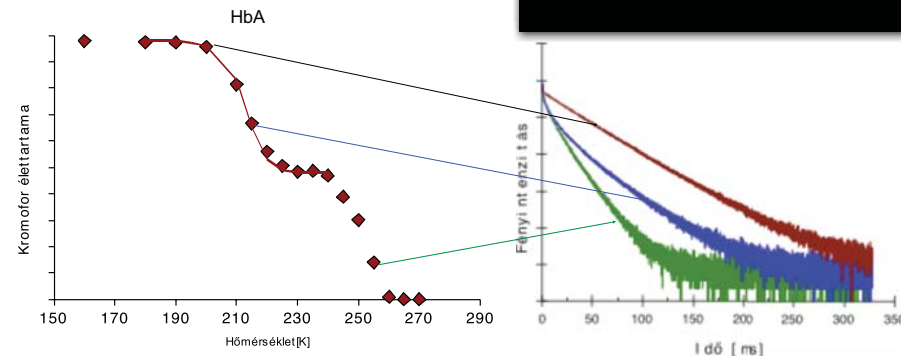
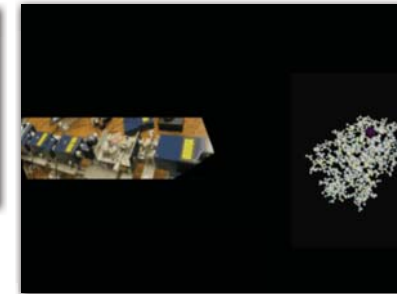
Dr. Fidy Judit

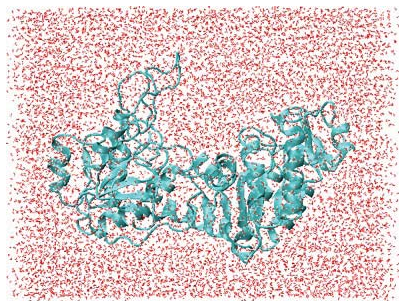
Schay Gusztáv

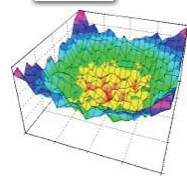
HRP

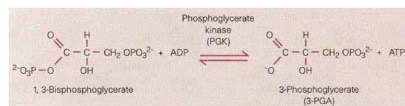
Biológiai molekulák számítógépes szimulációja - Balog Erika

atomi szintű mozgások nyomonkövetése → funkcionális mozgás

foszfoglicerát kináz (PGK)

Mikroszkopikus és szubmikroszkopikus biológiai rendszerek funkcionális kölcsönhatásainak szerkezeti és dinamikai alapjai

A legfrissebb közös munkánk eredménye:

Fényérzékenyítő anyagok sejtmembránba történő beépülésének vizsgálata modellrendszeren

Herényi Levente

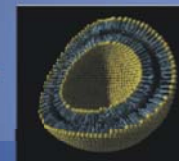

Veres Dániel

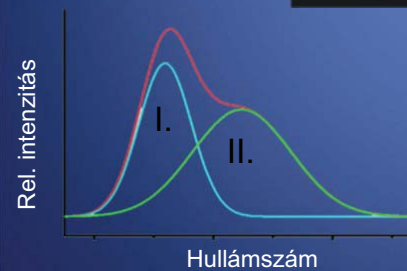

Böcskei-Antai Barnabás

Mezoporfirin IX
-dimetilészter ill.
-dihidroklorid

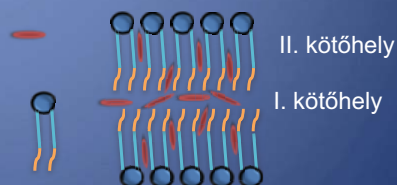

Nagyfelbontású
fluoreszcencia
spektroszkópia

porfirin

foszfatidil-
kolin

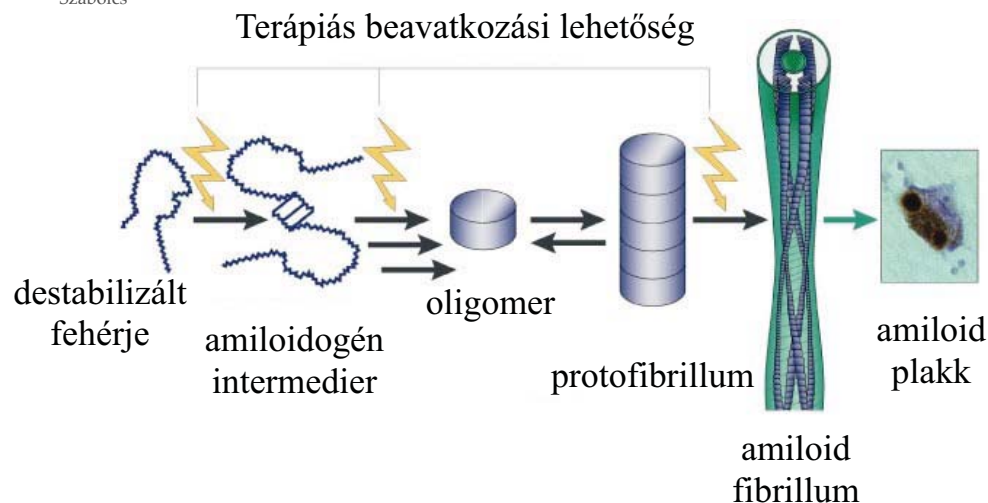

Dr. Osváth
Szabolcs

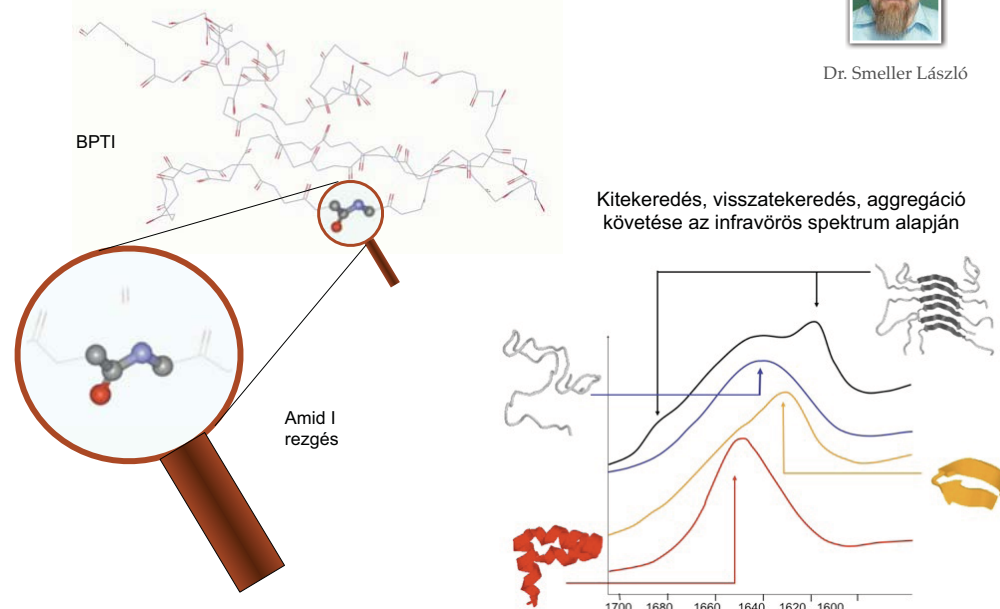
Misfolding és amiloid képződés

Fehérjék infravörös spektroszkópiája

Dr. Smeller László

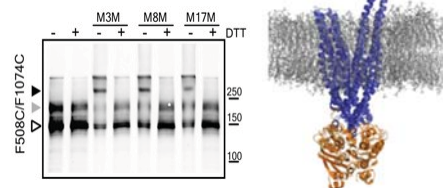
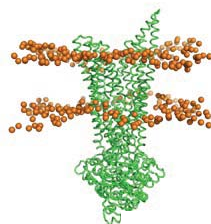
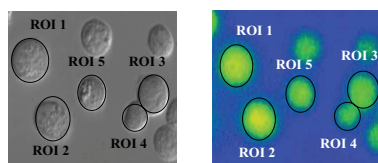
Fehérje szerkezeti és dinamikai csoport

Főbb témák:

- ABC fehérjék szerkezete és működése
- Rákos sejtek multidrog rezisztenciája
- Cisztás fibrózis molekuláris mechanizmusa

Főbb módszerek:

- Sejtbiológiai, biokémiai és biofizikai módszerek
- Bioinformatika, molekuláris dinamika

www.hegelab.org
tamas@hegelab.org

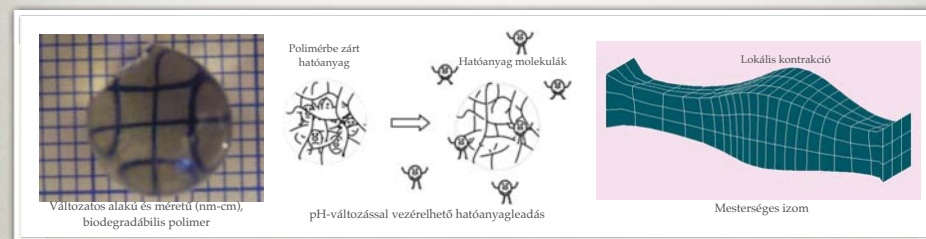

NANOKÉMIAI KÖZPONT BIOANYAGOK ÉS BIOMIMETIKUS ANYAGOK KUTATÁSI ÉS OKTATÁSI KÖZPONT

Dr. Zrínyi Miklós

Bioanyagok: az élővilágot alkotó, az élő szervezetek által előállított, vagy befogadott (szintetikus) anyagok

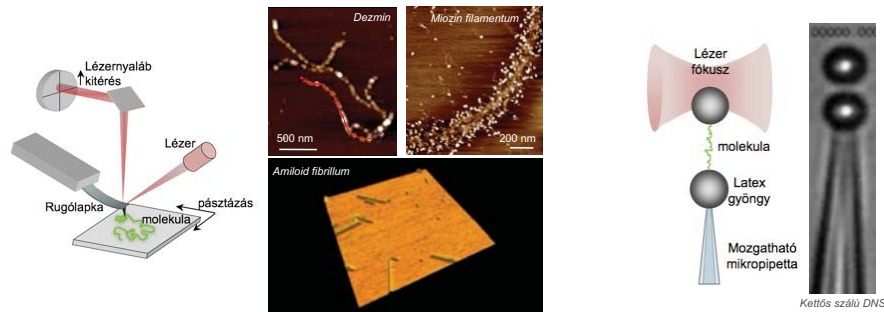

Célok:

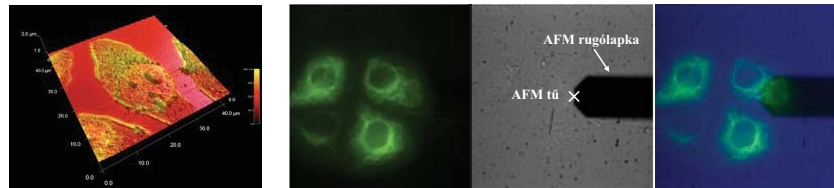
1. Biokompatibilis és/vagy biodegradábilis tulajdonságokkal rendelkező polimer implantátumok
2. Nano méretterományba eső „tissue engineering”-hez használható mátrixok
3. Szabályozott- és célba juttatott hatóanyag-leadáshoz használható hordozók
4. Molekuláris felismerésre (molecularly imprinting) alkalmas biomimetikus receptorokat tartalmazó polimergélek
5. Tervezhetően lebomló biodegradábilis polimeriek
6. Önszerveződő (self assembly) struktúrák
7. Mesterséges izmok kifejlesztése.

EGYMOLEKULA BIOFIZIKA ÉS NANOBIOTEHNOLOGIA

Egyedi molekulák szerkezete, dinamikája és mechanikája AFM-mel, lézercsipessel

Egyedi élő sejtek nanomechanikája

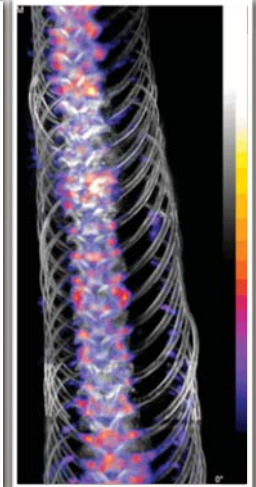
IN VIVO KÉPALKOTÓ KÖZPONT: NANOSPECT/CT

Dr. Szigeti Krisztián

Boa constrictor

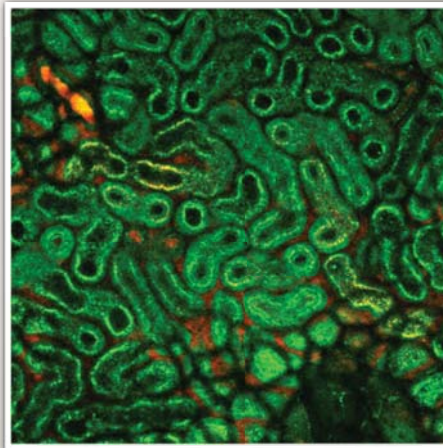
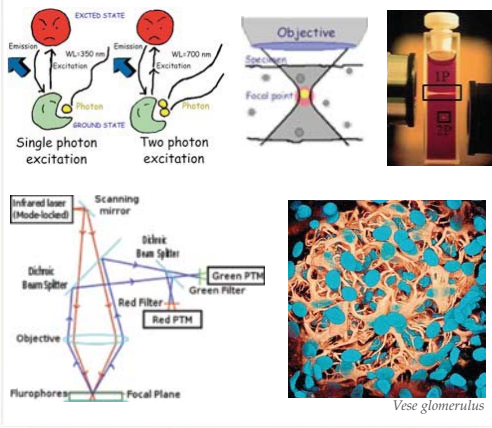
Osteomyelitis, ^{99m}Tc-MDP
(methylene-diphosphonate)

IN VIVO KÉPALKOTÓ KÖZPONT: KÉT-FOTON FLUORESZCENCIA

Dr. Kis-Petik Katalin

Kétfoton mikroszkópia

Vese glomerulus

A FIZIKÁLIS VIZSGÁLAT BIOFIZIKAI ALAPJAI

FIZIKÁLIS VIZSGÁLAT

- Megtekintés (inspectio)
- Tapintás (palpatio)
- Kopogtatás (percussio)
- Hallgatózás (auscultatio)

MEGTEKINTÉS (INSPECTIO)

Mi ez?

A beteg vizuális vizsgálata

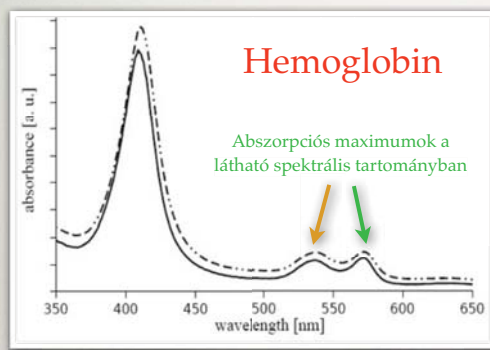
Mit vizualizálunk?

Viselkedés, morfológia, szerkezet, *szín*

Kapcsolat a biofizikával:

Abszorpciós spektroszkópia

FÉNYABSORPCIÓ

$$J = J_0 e^{-\mu x}$$

$$\lg \frac{J_0}{J} = \mu x \lg e$$

$$\lg \frac{J_0}{J} \approx \mu$$

abszorbancia, optikai sűrűség

$$\lg \frac{J_0}{J} = \epsilon_{\lambda} c x$$

Lambert-Beer törvény

ϵ_{λ} = moláris extinkciós együttható

c = koncentráció

PÉLDÁK

Cyanosis (plazma deoxihemoglobin megemelkedett)

Icterus (sárgaság, hyperbilirubinaemia)

Erythema (bőrpír)

TAPINTÁS (PALPATIO)

Mi ez?

A beteg vizsgálata közvetlen, kézzel történő tapogatás révén

Mit tapintunk?

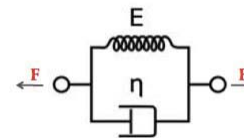
Méret, alak, lokalizáció, *rugalmasság*

Kapcsolat a biofizikával:

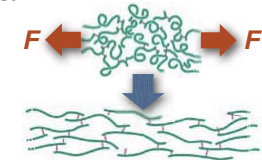
Biomechanika

VISZKOELASZTICITÁS

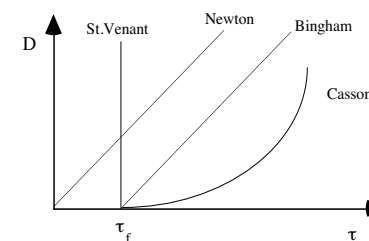
Rugó-dugattyú model

Egyszerűsített mechanizmus

Sebesség-grádiens a nyíróerő függvényében newtoni és nem-newtoni folyadékokban

Példa: oedema (ujjbenyomatot tartó, tézta tapintat)

KOPOGTATÁS (PERCUSSIO)

Mi ez?

A beteg vizsgálata éles, rövid, lokális ütések, koppantások segítségével

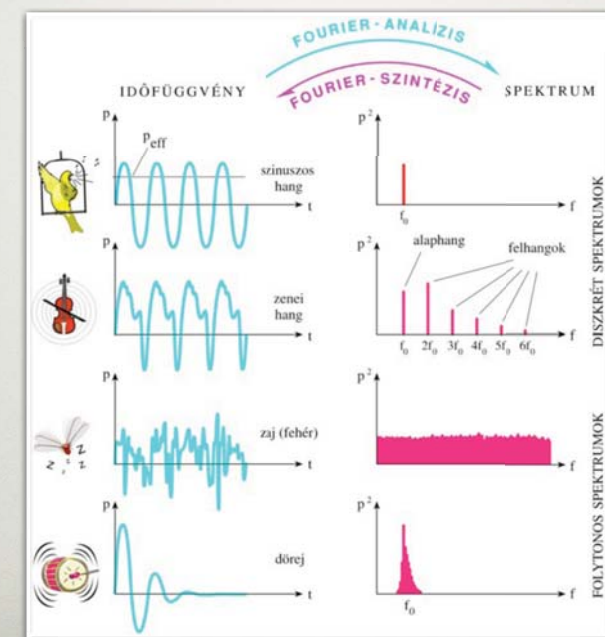
Mit kopogtatunk?

Anyagi tartalom, alak, határok

Kapcsolat a biofizikával:

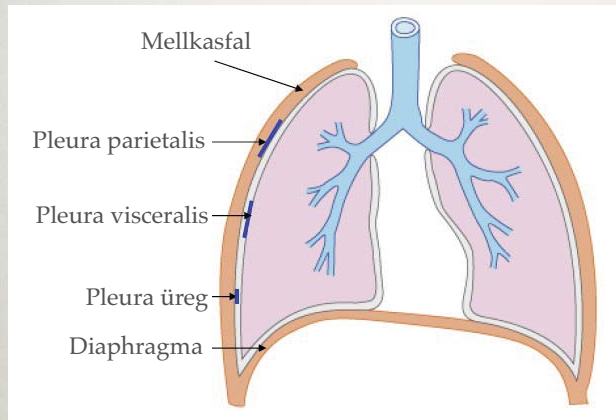
Hang generálása, terjedése és detektálása

Hangok és spektrumaik

A LÉGZŐRENDSZER MINT DOBOZ

1. Tompa (izom, máj)
2. Éles nem dobos (tüdő)
3. Dobos (üreg)

A rekesz, szív, máj (és más parenchymás szervek) határait detektálhatjuk kopogtatással.

HALLGATÓZÁS (AUSCULTATIO)

Mi ez?

Beteg vizsgálata a benne keletkezett hangok és zörejek meghallgatásával (sztetoszkóppal)

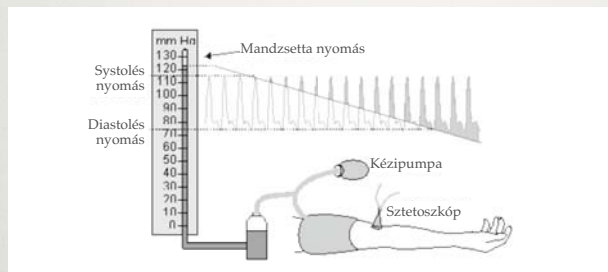
Mit hallgatunk?

Hangosság, hangmagasság, hangszín, időtartam, időbeli változás (ritmus)

Kapcsolat a biofizikával:

Hang generálása és terjedése, folyadékáramlás, turbulencia

KOROTKOW-FÉLE HANG

1. toppanás
2. surranás
3. koppanás
4. tompulás

Reynolds-szám:

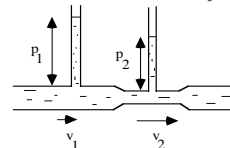
$$R = \frac{vr\rho}{\eta}$$

v =áramlási sebesség (m/s)
 r =cső sugara (m)
 ρ =sűrűség (kg/m³)
 η =viszkozitás (Ns/m²)

Turbulens áramlás ($R > \sim 1000$)
 hangeffektussal jár

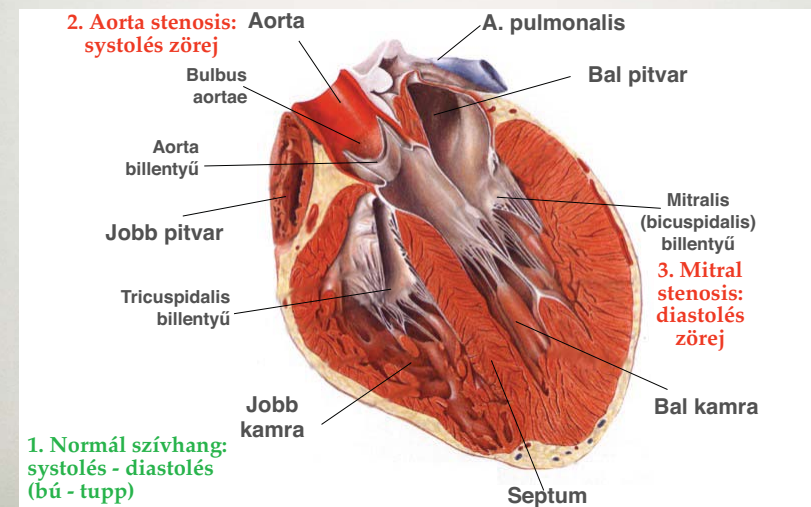
Bernoulli-törvény

A sztatisztikus és dinamikus nyomások közötti fluktuáció az a. brachiális gyors záródásával-nyílásával jár.

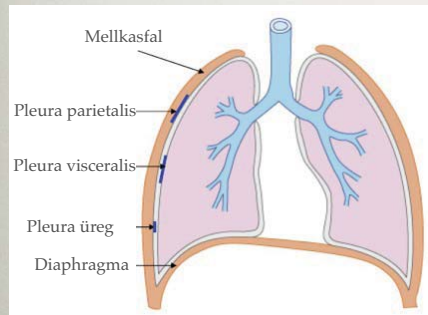
SZÍVHANGOK ÉS ZÖREJEK

Forrás: mechanikai vibráció (pl., billentyű záródás), turbulens áramlás
 Vezetődés: vérrrel telt üregek irányába

LÉGZÉSI HANGOK

Forrás: mechanikai rezonancia (orgonasíp), mechanikai vibráció (dörzsölés), buborékáramlás folyadékban

-pleurális dörzszörej
(pleuralemezek közötti súrlódás)

Tracheobronchialis hangok

-sípolás
(légúti obstrukció)

Vésicularis hangok

-szörcszörej
(apró-, közép-, nagyhólyagú; csöveken történő átbuborékolás)
-crepitatio
(alveolus nyílás-záródás)

Vezetési zóna

Trachea

Bronchusok

Bronchiolusok

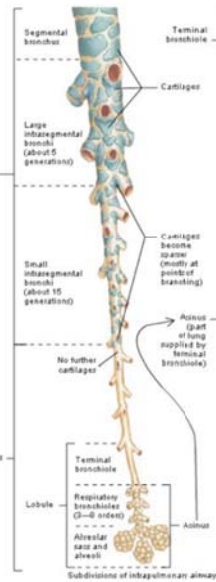
Bronchioli terminales

Gázcsere zóna

Bronchioli respiratori

Ductus alveolares

Alveolusok

“Az idő lassan elszivárog,
nem lógok a mesék tején,
hörpintek valódi világot,
habzó éggel a tetején.”

József Attila: Ars Poetica (részlet)